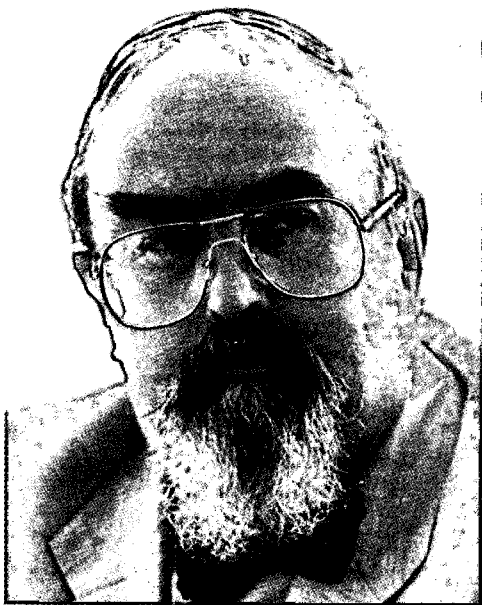

Feliks J. Bister – šestdesetletnik

Ko sem v stotem zvezku *Zgodovinskega časopisa* bralcem predstavljal obe knjigi o Antonu Korošču in njunega pisca, sem prevzel napačen podatek in zapisal, da je bil Feliks J. Bister »rojen dva in pol meseca pred začetkom druge svetovne vojne (12.6.1939)« (ZČ 49, 1995, 497). Sedaj moram najprej popraviti to napako.

Feliks J. Bister se je rodil 12. julija 1939 v glavnem mestu koroške dežele. Ime mu je izbrala, kakor piše Drago Medved, bolniška sestra v porodnišnici, »pozneje pa je še teta dodala ime Janez,« ki ga zdaj stalno zapisuje s kratico J. med imenom in priimkom.

Seveda Feliks J. Bister ni bil celovski meščan. Njegove korenine so bile v bilčovski fari, kjer je živel Matjakov kmečki rod na Moščenici. Oče se je po poroki preselil v Svetno vas. Tu je Feliks, kakor je sam zapisal, »kljub tragičnim dogajanjem druge svetovne vojne na srečo preživel brezskrbno otroštvo pri svojih starših.« V osnovno šolo (1945–50) je hodil v Kaplo ob Dravi.

Šolanje je nadaljeval na Plešivcu pri Gospe Sveti, kjer je bila ekspozitura celovške gimnazije in internat Marijanišče, malo semenišče krške škofije. Tu je bilo tedaj »gimnazijsko zbirališče koroških Slovencev. Sošolca v istem letniku sta mu bila pisatelj Florijan Lipuš in slikar Valentin Oman.« Tu je hodil na sestanke Katoliške slovenske dijaške družine, tu se je rodil dijaški list *Kres*, ki mu je prva številka izšla 9. novembra 1952 in so bili njegovi glavni ustanovitelji Ciril Stern (ki je žal že umrl), Janko Zerzer in Zdravko Zwitter. V zatišju zavoda na Plešivcu se je Bister »zavestno opredelil za slovensko narodno skupnost.«

Maturiral je na Plešivcu 5. julija 1958. Po dveh »učnih in popotnih letih« se je vpisal na filozofsko fakulteto dunajske univerze in študiral zgodovino ter še nekaj stranskih predmetov. 3. marca 1966 mu je rektorat podelil absolutorij. Njegovi glavni profesorji so bili (kakor jih je sam naštel po abecednem redu) Friedrich Heer, Ludwig Jedlicka, Alphons Lhotsky, Hanns Leo Mikoletzky, Heinrich Felix Schmid in Erich Zöllner.

Za svoje stalno bivališče si je izbral Dunaj, kjer je našel zunaj središča, v naselju Mauer, zase, za ženo Marijo, rojakinjo iz Podsinje vasi, in otroke prijeten dom.

Dolga leta je pri nas, na Dunaju in v Beogradu študiral življenje in delo Antona Korošca, najpomembnejšega slovenskega politika v zadnjih letih habsburške monarhije in v vsem času kraljevine Jugoslavije. Iz bogatega zbranega gradiva si je izbral prvo Koroščevo dobo za disertacijo, ki jo je zaključil leta 1990 na dunajski filozofski fakulteti (*Anton Korošec und die slowenische Politik im Wiener Reichsrat*).

Nič ni čudnega, da je zanimivo in dragoceno delo izšlo že leta 1992 v slovenščini pri Slovenski matici (prevedel ga je Janko Moder) pod naslovom *Anton Korošec, državnozborski poslanec na Dunaju (Življenje in delo 1872–1918)*, leta 1995 pa v nemščini pri založbi Böhlau, z naslovom *»Majestät, es ist zu spät...«* – po besedah iz zadnjega slovenskega govora v avstrijskem parlamentu 10. oktobra 1918 ali iz zadnje Koroščeve audience pri cesarju 12. oktobra.

Feliks Bister je zelo veliko predaval, pisal in prevajal. Vendar pa ni podoben znanstvenim raziskovalcem, kakor smo jih vajeni, tistim, ki stopajo preudarno po izbrani poti od stopnice do stopnice kariere. Že Bistрово zunanje življenje kaže veliko raznolikost. Dolga leta je vodil študentovski dom glasbene visoke šole na dunajski Johannesgasse 8. Velike zasluge si je pridobil kot kurator Knafljeve ustanove.

V Ljubljani je postal široko znan kot prvi vodja ljubljanske izpostave Avstrijskega inštituta za vzhodno in jugovzhodno Evropo. Vodil jo je od oktobra 1990 do januarja 1996. Idejo za tako vrsto institucionalnega sodelovanja je bil dal nekdanji avstrijski vicekancler dr. Busek. Za uresničevanje te zamisli bi si težko predstavljali koga, ki bi bil sposobnejši od Feliksa J. Bistra. Izpostava je začela delati kar v njegovem stanovanju, potem je bila v sobi zgodovinskega oddelka Filozofske fakultete, nazadnje pa v širših prostorih na Zavetiški 5 na Viču. Bister se je zelo zavzel za podeljevanje raziskovalnih štipendij, s katerimi je zajel do 30 strok, od agronomije do zgodovine, »čeprav je filozofska fakulteta naša glavna partnerka in humanistične vede v ospredju dela,« kakor je sam povedal malo pred koncem svojega vodenja izpostave. Predavanja, okrogle mize, predstavitve knjig, dvostranska znanstvena srečanja in širši simpoziji, ekskurzije ene in druge strani, izdajanje posebnega biltena – to je samo del široke dejavnosti.

Dolga leta je Bister posvetil Avstrijski ligi za človekove pravice; je tudi urednik njenega glasila *Das Menschenrecht* in poslovodni predsednik. 4. februarja 1999 je v našem državnem svetu predaval o človekovih pravicah v Avstriji.

Za osemdeseti rojstni dan koroške pesnice Milke Hartmanove je Bister organiziral počastitev. Njen nečak mu je rekel: »Ti delaš vse mogoče in nemogoče stvari, daj – naredi nekaj za Milko, da bo imela novo pesniško zbirko!« Bister je zbral »skupino m.h.«, v kateri sta bila glasbenika Hanzi Gabriel in zdravnik-umetnik Hubert Greiner. Tako je izšla v treh zvezkih publikacija s pesmimi Milke Hartmanove. Prvemu zvezku, ki prikazuje njeno življenje, je tekst in dokumentacijo pripravil Feliks Bister – v tem besedilu je pravzaprav tudi zgodovinski pregled tega časa in koroškega okolja (1982).

Z ženo Marijo je prevedel v nemščino kratek pregled slovenske zgodovine, ki ga je napisal Janko Prunk (1996).

Zelo mu je bil pri srcu Klub koroških slovenskih akademikov na Dunaju, danes imenovan Klub slovenskih študentk in študentov; bil mu je tudi predsednik. Navezan je bil na Dunajski krožek, ki je povezoval koroške in druge Slovence, ki so bili začasno ali stalno na Dunaju; tudi tu je imel vodilno vlogo. Iz plešivškega *Kresa* je zrastle *Mladje*. V njem je sodeloval, prav tako tudi v Klubu Mladje. V *Mladju* je objavil 1970 razpravo o usodi Koroških Slovencev po prvi svetovni vojni. Zelo dolgo je bil stalni sodelavec *Nedelje*, slovenskega cerkvenega lista krške škofije.

Na seminarju slovenskega jezika, literature in kulture je predaval o poti do slovenske samobitnosti v očeh avstrijskega sosesa, na 13. koroških kulturnih dnevih pa o odnosih med katoliško Cerkvijo in slovensko narodno skupnostjo na Koroškem po drugi svetovni vojni. Predavanje je izšlo 1996 v *Grafenauerjevem zborniku*. V *Vilfanovem zborniku* (1999) si je postavil Bister pomembno sodobno vprašanje: Avstrijska nacija in koroško-slovenska narodnost – antagonizem ali vzajemnost.

V *Družini* se je 11. januarja 1998 dotaknil podobnih aktualnih vprašanj in poudaril, da so koroški Slovenci (in podobni) »v Republiki Sloveniji le enakopravni tujci. Samo z denarjem nihče ne bo ustvaril vseslovenskega kulturnega prostora, temveč le z ustvarjalnostjo. Želel bi si, da uradna Slovenija končno pove, v čem vidi bistvo svojih manjšin, ki živijo pred njenimi mejami.« Salzburški *Historicum* je 1987 prinesel Bistrov članek o ideji in resničnosti avstrijske nacije v luči perifernega opazovalca (seveda Slovenca).

V Lipici (1996) je predaval o temi »Biti Slovenec v Avstriji.« Predavanje je bilo objavljeno v knjigi *Avstrija, Jugoslavija, Slovenija. Slovenska narodna identiteta skozi čas*. »Biti Slovenec je načelno in a priori perspektivno,« pravi Bister ter navaja kategorije individualne perspektivnosti (lastna osebnost, družina in sorodniki, šola, družina in jezik, svetovni nazor oziroma vera) in kategorije kolektivne perspektivnosti (zgodovinska zavest, sodobna socialna razpetost, kritičnost, sodelovanje). Pri tem je izredno dragocen iskreni opis osebnih doživetij. Nemčurski ravnatelj je imel zaslugo, župnik pa ga je pripravljaj na sprejemni izpit. »Oba sta bila do mene zelo pozorna... Najbrž sta me ... naučila, da že zelo zgodaj nisem uvidel, zakaj bi sovražil koga drugega zaradi druge usmeritve, drugega svetovnega nazora, druge vere ali druge narodnosti. Nikoli nisem verjel, da smo ravno Slovenci najboljši in to vsepovsod. Poiskal sem si prijatelje z docela različnim naziranjem, z menimi tujimi religijami – in celo ateiste. Vsak mi je po svoje pomagal najti pravo razmerje do lastnih pozicij, biti kritičen predvsem do svojih in manj kritičen do tujcev in tujega mišljenja. Tako sem se izpopolnjeval s pomočjo drugih in drugačnih.« Nič čudnega, da sta obe sprti slovenski koroški organizaciji lansko leto zaprosili Bistra za posrednika.

V zborniku *Slovenija 1848–1998: Iskanja lastne poti* je Bister pisal o vlogi dunajskih Slovencev pri emancipaciji Slovencev. Zelo lepo je opozoril na večkratno dvojnost odnosov in pogledov. »Z določenimi študijskimi in poklicnimi prekinitvami bom kmalu zaključil četrto desetletje v pravljlično lepem mestu ob Donavi, ki ima svoje začarane strani, na primer konstanten dualizem, kajti Dunajčani so namreč hkrati prijazni in zahrbtni, kozmopolitsko odprti in grdo rasistični itd.« – Druga misel: »Vemo, da bi bil slovenski kulturni in znanstveni svet, pa tudi politični in gospodarski, brez dunajskega doprinosa precej siromašen. Dunaj slovenskega kulturno-znanstvenega doprinosa skorajda ne vzame na znanje.« – In nazadnje: »Doživljamo neko večnost teh odnosov. Dunaj se nam prikazuje, vsaj v naših mislih, kot neka Vindobona aeterna. Zdi se mi, da na tihem – in pectore – želimo in upamo, da bi s tega večnega Dunaja preskočilo nekaj blaženosti na slovenski narod in s tem tudi na mlado Republiko Slovenijo.«

V reviji *Europa Ethnica* je 1986 izšla razprava *Die slowenische ethnische Gruppe in Wien (Eine Untersuchung ihrer gegenwärtigen kulturellen und sozialen Situation)*.

Na simpoziju maja 1993 v Mariboru je imel predavanje *Vprašanje štajerskih Slovencev v avstrijskem časopisju po drugi svetovni vojni*.

V *Malovem* zborniku je zelo podrobno opisal Malov študij na dunajski univerzi v letih 1904–1909. V reviji *Donauraum* je pisal o arhitektu Plečniku in njegovem dunajskem ustvarjanju (1989/90).

Predavanje *Gestern Inländer, heute Ausländer*, ki je zajelo razpad Jugoslavije in vprašanje inozemcev ob primeru Slovenije, je imel na 48. kongresu *Association of World Refugees* v Gorici septembra 1998 (objavljeno je v *AWR-Bulletin*).

Od velikega števila člankov, razprav, razmišljanj, predavanj, prevodov, ki polnijo bibliografijo Feliksa J. Bistra, sem navedel samo nekaj primerov, da bi pokazal, v kako različne smeri sega njegovo delo, kako se povezuje ta zgodovinar in svet, v katerem živi in v katerem prizadeto spremlja ter komentira probleme in dogajanja. Njegove ocene so marsikdaj tudi ostre, marsikdaj obzirnoma diplomatske, včasih trpke, včasih polne humorja in dobre volje. Naj nadaljuje to pot, naj uresniči vrsto svojih načrtov, naj nas razveseljuje s svojo prijetno družbo, s svojo govorjeno in pisano besedo.

Vasilij Melik